

eurecat

Centre Tecnològic de Catalunya

La implementació de mesures de sostenibilitat en turisme

Informes del LAB IIT 1/2020

Patronat de Turisme

Diputació Tarragona

La implementació de mesures de sostenibilitat en turisme

En el context social i econòmic actual, caracteritzat per un canvi en les motivacions i pautes de consum turístic, que han estat accentuats per la situació de pandèmia, els principis de sostenibilitat es postulen com l'estratègia clau per a qualsevol desenvolupament turístic. El paradigma turístic de la sostenibilitat pretén evitar els problemes i els impactes negatius que generen alguns models turístics i aconseguir un desenvolupament responsable i integrat en el territori.

El turisme sostenible requereix d'un equilibri entre les tres dimensions de la sostenibilitat – econòmica, social i ambiental – a llarg termini, i un entorn institucional, social, ètic i de coneixement consolidat. En aquest sentit, des de qualsevol instància administrativa i institucional cal assumir la responsabilitat de promoure i facilitar una transició cap a models de turisme sostenible. Des de la perspectiva de l'interès col·lectiu, això ha d'implicar involucrar la societat, ja siguin visitants o residents, i la compartició de valors que vagin més enllà de la pròpia condició hedonista de l'activitat, promovent l'ètica. El turisme sostenible ha de fomentar, també, el coneixement.

“

Des de qualsevol instància administrativa i institucional cal assumir la responsabilitat de promoure i facilitar una transició cap a models de turisme sostenible.

D'acord amb tot això, hi ha diverses maneres d'adoptar plantejaments sostenibles en el sector turístic que responen a interpretacions múltiples del propi concepte i per tant, a iniciatives de qualitat i intensitat diferents. Tot i així, el fet significatiu i diferencial que es dona actualment és la voluntat per part de tots els implicats d'avançar cap a un turisme sostenible aplicat. En aquest sentit, l'esforç del sector en la implementació de mesures de sostenibilitat és destacable, però també és una evidència que cal avançar encara més en la valoració i comparació de l'impacte de sostenibilitat en el propi desenvolupament de l'activitat i de les iniciatives associades a ella. Aquesta limitació dificulta una millor visió en la presa de decisions per part de les empreses de turisme.

Context internacional

Els objectius de desenvolupament sostenible han estat al centre de la formulació de polítiques per part de les organitzacions mundials multilaterals durant els darrers temps i fermament destacats en els tractats i les iniciatives polítiques europees.

L'Agenda 2030 per el desenvolupament sostenible i els seus 17 Objectius de Desenvolupament Sostenibles (ODS), adoptats per les Nacions Unides (ONU) el setembre de 2015 han donat un nou impuls als esforços mundials per aconseguir un desenvolupament alineat amb els principis de la sostenibilitat.

Agenda 2030

"A European Green Deal", la nova estratègia de la UE aprovada el 2019, pretén transformar la Unió Europea en una economia moderna, eficaç en recursos i competitiva, on els reptes ambientals es converteixen en oportunitats, mentre es fa una transició justa i inclusiva per a tothom. Inclou un full de ruta amb accions per avançar cap a una economia circular, aturar el canvi climàtic, revertir la pèrdua de biodiversitat i reduir la contaminació. A més a més, destaca les inversions necessàries i les eines de finançament disponibles.

“

L'Organització Mundial del Turisme (OMT) estableix diferents àrees prioritàries per començar a lluitar per la sostenibilitat en el sector turístic.

Per la seva banda, l'Organització Mundial del Turisme (OMT) estableix diferents àrees prioritàries per començar a lluitar per la sostenibilitat en el sector turístic.

Quadre 1.

Àrees prioritàries del turisme

1. Reducció, reutilització i reciclatge de residus
2. Eficiència energètica, conservació i gestió
3. Gestió adequada dels recursos d'aigua potable
4. Gestió adequada de les aigües residuals
5. Gestió adequada de les substàncies perilloses
6. Transport més sostenible
7. Gestió i planificació adequada del turisme
8. Involucrar al personal, clients i comunitats locals en els temes ambientals
9. Realització de dissenys per la sostenibilitat
10. Establiment d'acords de col·laboració per a la consecució del desenvolupament sostenible

Font:

Ceupe. El turismo sostenible

<https://www.ceupe.com/blog/el-turismo-sostenible.html>

Gestió dels impactes

Un territori sostenible és aquell que compleix amb els tres pilars clau que conformen la gestió sostenible: una visió basada en la **consciència dels valors** com la natura, l'economia, la cultura, la societat, el paisatge o el patrimoni per entendre'ls com un motor de desenvolupament territorial; el **compliment de l'Agenda 2030 i els 17 ODS** a través de la planificació estratègica del territori i l'objectiu de **la millora de la qualitat de vida**.

Gràfic 1.

El triangle del territori sostenible

Font:

Diagnosis cultural. (2020, maig 10). El valor del "branding" en l'estratègia del territori sostenible.

<https://diagnosiscultural.com/territorio-sostenible-branding/>

Són els territoris o les destinacions les que poden crear valor compartit amb la ciutadania i amb el sector turístic allà on tenen competència. Entre les **empreses del sector**, ajudant-les a integrar-se en el teixit econòmic i social local i a ser més competitives. En el **territori**, garantint la protecció del patrimoni cultural i natural i dels valors locals tangibles i intangibles singulars. En quant a les **persones**, impulsant el treball digne i obrint camí perquè tothom, incloent els col·lectius desfavorits, tinguin en l'activitat turística una opció real de progrés econòmic i social. A través de la **governança**, necessàriament participativa, s'han de crear les condicions perquè tot plegat s'esdevingui de manera eficient i transparent.

“

Són els territoris o les destinacions les que poden crear valor compartit amb la ciutadania i amb el sector turístic allà on tenen competència.

Destinacions com Hèlsinki, sota el lema **“Good Living in Helsinki”** s'han proposat ser una ciutat completament neutra amb carboni l'any 2035 i reduir les emissions de l'efecte hivernacle en un 60% pel 2030. Amb aquest objectiu han desenvolupat **“Think Sustainably Helsinki”**, el primer servei digital del món que permet prendre decisions sostenibles de manera fàcil, utilitzant només una app. Aquest nou servei filtra el contingut del web MyHelsinki.fi per suggerir serveis sostenibles com ara restaurants, botigues, llocs d'interès, esdeveniments, allotjaments o transports. Convida a compartir les millors pràctiques i accelera els passos cap a un desenvolupament sostenible.

 MyHelsinki.fi

Per la seva banda, en relació a una altra modalitat turística, països com Nova Zelanda, Noruega, Islàndia o Costa Rica han descobert que l'ecoturisme pot ser una pràctica molt

efectiva d'atraure turistes sense malmetre el paisatge ni la seva biodiversitat tot afavorint l'economia i la prosperitat de les comunitats locals on es desenvolupa.

Tal i com assenyala el document **“Directrices Generales de la Estrategia Sostenible de España 2030”** (Directrices Generales de la Estrategia de Turismo Sostenible de España 2030), les destinacions espanyoles també implementen mesures per potenciar la sostenibilitat en la seva estratègia de desenvolupament turístic. Per exemple, Turisme de la Comunitat Valenciana s'ha compromès a promoure els valors dels ODS de l'Agenda 2030 juntament amb els compromisos del Codi Ètic del Turisme Valencià a través de quatre plans de treball.

 Estrategia Sostenible de España 2030

Quadre 2.
Plans de treball sobre els ODS en el turisme valencià

Plans de treball	Temes	ODS
El sector turístic local	Un turisme sostenible i integrat a l'economia local	Persones i prosperitat
	Innovació i tecnologia per millorar la competitivitat i reduir l'impacte	Prosperitat
El territori	Turisme i protecció del patrimoni natural i cultural	Planeta i prosperitat
	Ús eficient dels recursos i consum responsable	Planeta i prosperitat
Les persones	Sensibilització: creant consciència	Persones i planeta
	Igualtat, inclusió i gènere en turisme	Persones i prosperitat
	Formació, competències professionals i treball digne	Persones i prosperitat
La governança turística	Planificació de la destinació	Prosperitat, planeta, pau i aliances
	Aliances i participació	Planeta i aliances
	Gestió turística local turística i mesura	Persones, planeta, prosperitat, pau i aliances

Font:
http://www.turisme.gva.es/turisme/es/files/pdf/2019_ODS_recomendaciones.pdf

Per altra banda, Tenerife es convertirà en un referent internacional per ser la primera destinació on s'aplicaran els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS). El propi Institut de Turisme Responsable realitza un treball continu amb la Xarxa de solucions pel

Desenvolupament Sostenible depenent de la ONU, per a l'aplicació dels ODS a través d'un manual en continua actualització, on es proposen diverses accions per reactivar el sector.

Alguns segells avalen aquests models sostenibles. És el cas, per exemple, de l'Algarve que ha rebut el reconeixement del programa "**Green Key**" que té com a objectius la conscienciació per a l'adopció de pràctiques i comportaments sostenibles en l'àrea turística, la reducció de l'impacte ambiental en les activitats comercials i la promoció de la reducció del consum dels recursos naturals. D'altra banda, recentment, les illes Açores van ser certificades com a destinació turística sostenible l'any 2019, mitjançant la certificadora "**EarthCheck**" i recolzades pels rigorosos criteris de "**Global Sustainable Tourism Council (GSTC)**".

Pel que fa a Catalunya, l'any 2015, es va convertir en la primera destinació turística integral a nivell mundial en aconseguir la certificació "**Biosphere Responsible Tourism**" membre de l'OMT i adscrit al GSTC, que reconeix un model de turisme responsable, ambientalment sostenible, socialment inclusiu i universalment accessible.

“

Catalunya es va convertir en la primera destinació turística integral a nivell mundial en aconseguir la certificació "Biosphere Responsible Tourism".

També disposen d'aquesta certificació territoris com la Vall d'Aran, les Terres de l'Ebre i ciutats com Barcelona, Sitges, Tossa de Mar, Vilafranca del Penedès i nombroses entitats, agències i establiments turístics. Aquesta iniciativa confirma el compromís amb el model de turisme responsable que conté les pautes per desenvolupar una dinàmica turística regida per criteris de "competitivitat sostenible".

Això significa l'equilibri de la quantitat amb la qualitat del turisme que permeti assegurar-ne la continuïtat futura sobre la base de la sostenibilitat econòmica, mediambiental, cultural i social. Aquest segell ha d'ajudar a estimular la certificació d'altres destinacions i productes turístics del territori que, gràcies a la cobertura de Biosphere-Catalunya, poden seguir les passes d'aquelles destinacions que ja en disposen.

Empreses del sector turístic

La societat del futur s'orienta a ser sostenible i amb ella ho han de ser els models de negoci i les empreses. Les empreses sostenibles es caracteritzen per cuidar la selecció de proveïdors, reduir el seu impacte mediambiental estalviant recursos, promovent les tres "R" (reciclar, reutilitzar i reduir), ajustant el consum energètic i vetllant per potenciar la responsabilitat social corporativa (RSC). Així mateix, incentivar la utilització de vehicles híbrids i elèctrics o promoure entre els treballadors l'ús del transport públic o altres mitjans com la bicicleta, són accions que porten a la sostenibilitat.

Degut a la seva naturalesa transversal, el sector turístic té capacitat per impulsar la sostenibilitat en els entorns on s'ubica i, per aquest motiu, és important traçar un pla de seguint pautes de procediment reconegudes i admeses.

Quadre 3. Pautes del pla de sostenibilitat

1. Compromís dels alts càrrecs
2. Identificar la cadena de valor
3. Identificar i escoltar als grups d'interès
4. Extreure conclusions
5. Prioritzar
6. Elaborar un full de ruta

Font:
"Garrido, L. (2020, maig 19).
Cómo iniciar un plan de sostenibilidad en empresas turísticas."
<https://www.smarttravel.news/2020/05/19/iniciar-plan-sostenibilidad-empresas-turisticas/>

Agències de viatge

El **Llibre Blanc de la Sostenibilitat** en el Sector de les Agències de Viatges suposa l'inici de tota una sèrie d'actuacions sensibilitzades amb els factors que puguin ser perjudicials per l'entorn i per les destinacions turístiques que inclouen en els programes que venen als seus clients. Així, agències com *Viajes el Corte Inglés*, *Grupo Barceló* o *Europa Mundo Vacaciones* han aconseguit reduir les seves emissions de CO₂, el consum d'electricitat i el d'aigua i impulsar l'economia circular, prioritzar l'ús de materials sostenibles, fomentar el consum responsable i gestionar adequadament els residus que produeixen. *Europa Mundo Vacaciones*, compensa les emissions generades per la seva activitat, a través de projectes com la reforestació del Corredor Verd del Mediterrani, a Espanya. Models d'acció com el d'aquestes grans agències són un referent per a les agències receptives a l'hora d'implementar mesures de sostenibilitat a la seva activitat.

 [Llibre Blanc de la Sostenibilitat](#)

“

Agències com *Viajes el Corte Inglés*, *Grupo Barceló* o *Europa Mundo Vacaciones* han aconseguit reduir les seves emissions de CO₂.

Cadenes hoteleres

És una evidència que la sostenibilitat ha d'estar integrada a tots els nivells de l'empresa a través de la protecció i el respecte pel medi ambient i la societat des de l'inici, per tal d'esdevenir un referent en gestió hotelera sostenible. Aquesta és una de les afirmacions que va compartir la responsable de RSC de *Fuerte Hoteles*, *Natalí Ruiz*, durant la Jornada "L'impacte d'implementar mesures de sostenibilitat en turisme. Un nou escenari".

Altres projectes de sostenibilitat posats en marxa per algunes cadenes hoteleres tenen com a protagonista el plàstic. *Marriott*, *Intercontinental Hotel Group*, *Design Hotels*, *Hilton* i *Hyatt* ja estan aplicant mesures per eliminar el plàstic dels "amenities", palletes i ampolles de plàstic dels seus hotels. També destacar que *Meliá Hotels International*, la cadena hotelera líder a Espanya, ha obtingut la màxima puntuació de la indústria turística mundial en l'últim "**Corporate Sustainability Assessment**" (CSA).

“

És una evidència que la sostenibilitat ha d'estar integrada a tots els nivells de l'empresa.

Recursos turístics

Per tal d'identificar quins aspectes influeixen en el desenvolupament sostenible d'un recurs turístic i actuar de manera responsable cal considerar tota la cadena de valor i el cicle de vida de qualsevol acció o operació. Amb aquest objectiu, els recursos turístics i les empreses o les organitzacions poden desenvolupar productes turístics que persegueixin la incorporació d'objectius socials i ambientals, com s'observa en els següents exemples.

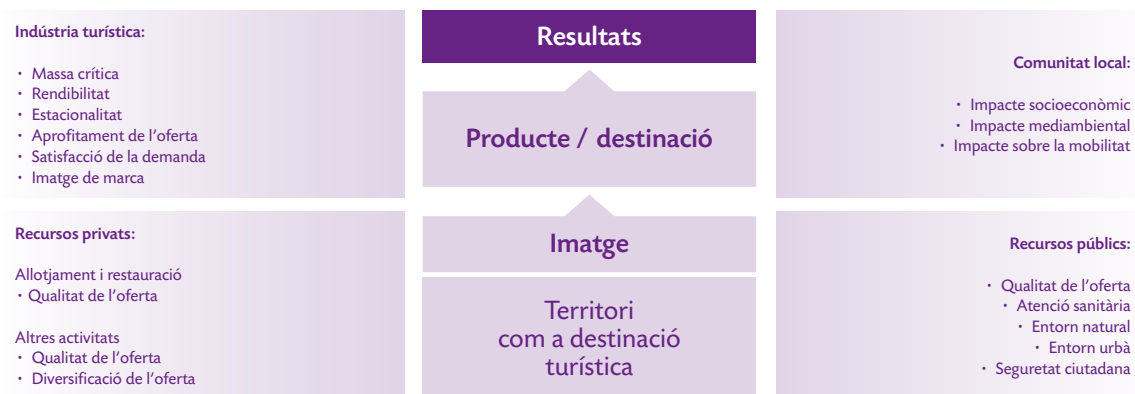
Parc Samà - Cambrils

El **Parc Samà** forma part de l'aliança "**Climate Change Alliance of Botanic Gardens**", que reuneix organitzacions botàniques per prendre mesures per protegir i permetre l'adaptació dels paisatges botànics davant el canvi climàtic. Es tracta d'un compromís per conservar i conscienciar els visitants sobre la importància d'actuar contra el canvi climàtic, expressat en l'ODS 13, acció pel clima.

 [El Parc Samà](#)

Quadre 4.

Model conceptual: sistema d'indicadors de sostenibilitat per a una destinació turística

Font:

"Balagué, J. i Navinés, F. (2012, desembre). Sistema de indicadores para la gestión sostenible de un destino turístico: aplicación a la Costa Brava centro. Harvard Deusto Business Research." <http://dx.doi.org/10.3926/hdr.27>

Fundació Starlight

La Fundació "Starlight" ofereix un sistema de certificacions per a què destinacions, allotjaments i reserves naturals puguin desenvolupar l'activitat d'astroturisme. Aquest model promou el desenvolupament local en territoris rurals i/o sense una activitat turística consolidada, permet la lluita contra la despoblació, genera treball i fomenta el turisme posant en valor el cel estrellat com a recurs.

Fundació Starlight

La mesura de l'impacte

Com s'ha dit, l'activitat turística genera un seguit d'impactes als territoris on es desenvolupa, i una adequada planificació i gestió permet preveure i millorar aquests impactes (OMT, 2005). Una de les eines útils són els indicadors basats en els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS), ja que permeten mesurar els impactes per aplicar posteriorment accions preventives o correctores.

A partir de la metodologia definida per l'OMT (2004), així com d'ETIS - Sistema europeu d'indicadors de turisme de destinació sostenible, es va definir una llista inicial d'indicadors bàsics, que constitueixen el punt de partida per

mesurar el nivell de sostenibilitat del turisme a la destinació. Aquest llistat es divideix per seccions segons siguin indicadors sobre gestió de la destinació, de valors econòmics, d'impacte social, cultural o mediambiental.

European Tourism Indicators System

Exemples d'aplicació de sistemes d'indicadors

En el següent apartat, s'inclouen exemples que destaquen el paper dels observatoris en la gestió de la sostenibilitat a través del monitoreig d'indicadors. D'altra banda, es desenvolupen casos a nivell municipal, ja que és l'escala territorial d'aplicació d'indicadors més comuna, que suposa una recopilació de dades més factible a més a més de disposar d'una major facilitat pels processos participatius.

“

Destaca el paper dels observatoris a través del monitoreig d'indicadors.

Institut de turisme de Zagreb, Croàcia

L'acció més destacada va ser unir-se a la xarxa internacional d'observatoris de turisme sostenible (INSTO) de l'OMT que va donar un impuls per intensificar les seves col·laboracions sobre la recopilació de dades de Croàcia. L'Observatori Croat de Turisme Sostenible (CROSTO) va ajudar a formalitzar les relacions existents entre l'Oficina Central d'Estadística, el Ministeri de Turisme, la Direcció Nacional de Turisme, l'Agència per a la protecció del medi ambient i la natura i representants de la indústria.

CROSTO, Croàcia

El treball de l'Institut és l'estandardització de les dades i la verificació de la seva validesa i el treball amb els socis per interpretar els resultats i explicar les incongruències.

“

Treballa amb els socis per interpretar els resultats i explicar les incongruències.

Ajuntament de Torroella de Montgrí, l'Estartit

Des de l'àrea de turisme de l'Ajuntament s'han utilitzat indicadors econòmics per demostrar la rendibilitat de protegir la natura des del turisme, en concret de la Reserva Marina de les Illes Medes. Les dades obtingudes han donat a les companyies que ofereixen aquests serveis recreatius marítims, l'evidència necessària perquè el turisme marí tingui major visibilitat a les campanyes de l'ens de promoció turística de la província.

Paral·lelament, l'Ajuntament ha utilitzat les dades per argumentar la desclassificació del sòl urbanitzable, segons el Pla d'Ordenació Urbana

Municipal, que ha passat a estar protegit com un cinturó verd de paisatge natural.

Visita sud, Sardenya

Visita sud Sardenya va ser premiada com a millor destinació de turisme sostenible entre totes les destinacions que van implementar ETIS el 2016 treballant amb cinc alcaldes per promoure i millorar col·laborativament la competitivitat dels seus municipis fent ús d'indicadors de sostenibilitat. Cinc anys de recol·lecció sistemàtica de dades sobre sostenibilitat han facilitat una sèrie de decisions polítiques.

Nous escenaris

L'actual crisi causada per la Covid-19 condicionarà radicalment el model de negoci de les empreses i institucions, així com el rol d'aquestes en la nova normalitat. Sens dubte, el nou escenari és també una oportunitat per reflexionar sobre quin és el futur i quins són els canvis que s'han de dur a terme per tal de garantir la sostenibilitat dels processos i dels resultats.

“

L'actual crisi causada per la Covid-19 condicionarà radicalment el model de negoci de les empreses i institucions.

Que la pandèmia de la Covid-19 tindrà un fort impacte en l'Agenda 2030 és un fet que tant Nacions Unides com altres experts en desenvolupament sostenible confirmen amb seguretat. Altres impactes a tenir presents tenen a veure amb el canvi climàtic, el deteriorament de la salut comunitària i l'increment de les desigualtats degut a la desacceleració econòmica mundial. Aquesta última, podria posar en risc l'aplicació dels programes nacionals de desenvolupament sostenible i de l'Acord de París sobre el Canvi Climàtic.

“

Altres impactes a tenir presents tenen a veure amb el canvi climàtic, el deteriorament de la salut comunitària i l'increment de les desigualtats.

El **Programa de Turisme Sostenible de One Planet**, liderat per l'OMT, va presentar una nova visió de futur pel turisme amb l'objectiu d'aconseguir que l'activitat emergeixi de la crisi de la Covid-19 més forta i més sostenible.

One Planet Sustainable Tourism

Un exemple és **#TurismoReset**, una comunitat composta per professionals de diferents perfils, procedències i interessos, que reflecteixen la transversalitat del sector turístic. Un col·lectiu que s'ha unit amb l'objectiu comú de pensar i treballar per un nou model de desenvolupament turístic, d'acord als reptes que presenta aquesta nova conjuntura. Una visió de treball vertaderament sostenible i responsable, capaç d'afrontar els grans reptes els quals s'enfronta no només el sector turístic, sinó la societat en el seu conjunt.

#TurismoReset

Per la seva part, a la demarcació de Tarragona, el Patronat de Turisme de la Diputació de Tarragona juntament amb els 21 municipis de litoral han co-creat 34 **indicadors per a la gestió mediambiental i sostenible de les “platges innovadores” de la Costa Daurada i les Terres de l'Ebre**, alineats amb els ODS de les Nacions Unides, que millorin l'ús sostenible de les platges.

Indicadors per a la gestió de les platges innovadores

Aquest sistema d'indicadors, definit en el marc del projecte PECT TurisTIC en família liderat per la Diputació de Tarragona i cofinançat pels Fons Europeus de Desenvolupament Regional (FEDER), té com a objectiu donar resposta a la gestió integral i sostenible de les platges per aconseguir la diversificació dels seus usos i el manteniment de les funcions ecosistèmiques. A més, la seva implementació permetrà fer seguiment de les intervencions de gestió de les platges per a la seva transformació innovadora.

La implementació de mesures de sostenibilitat en turisme

Informes del LAB IIT 1/2020

Aquesta publicació és una síntesi d'un informe sobre la implementació de mesures de sostenibilitat en turisme elaborat al llarg de 2020 per part del LABIIT del Departament d'Innovació Turística del centre tecnològic Eurecat, amb el suport del Patronat de Turisme de la Diputació de Tarragona, així com de l'estudi de casos pràctics. També reflecteix les aportacions realitzades pels ponents a la Jornada "L'impacte d'implementar mesures de sostenibilitat en turisme. Un nou escenari" organitzada en dues sessions el mes de juny de 2020 i del taller "Com implementar els Objectius de Desenvolupament Sostenible en l'activitat turística?" celebrat el mes d'octubre de 2020.

S'han recollit les aportacions, que agraïm, de Xavier Font Aulet, Alba Lajusticia, Montse Callau, Natalí Ruiz, Joan Gaspar Vallori, Àlex Montes i Pili Malagarriga.

Redacció: Lara Roca, LABIIT.

Consell Editorial: Salvador Anton, director del Departament d'Innovació Turística; Jordi Calabuig, cap del LABIIT; Lara Roca, LABIIT; i Meritxell Fuguet, comunicació corporativa.

Per ampliar la informació:

Jornada sostenibilitat

Taller ODS

Editat pel

Departament d'Innovació Turística d'Eurecat en el projecte LAB-IIT
Laboratori d'Innovació i Intel·ligència Turística

Amb el suport de:

Patronat de Turisme de la Diputació de Tarragona

Edifici del PCT de Turisme i Oci

Carrer Joanot Martorell, 15 de Vila-seca
977 394 871

www.eurecat.org